

Załącznik
do uchwały Nr XIX/460/19
Rady Miasta Bydgoszczy
z dnia 18 grudnia 2019 r.

Samorządowy Program Działań
na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
na lata 2020 – 2023

***Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi
pod względem swej godności i swych praw.
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (Art. 1)***

Spis treści:

Wstęp	str. 3
1. Podstawowe akty prawne	str. 5
2. Pojęcie niepełnosprawności	str. 8
3. Dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych	str. 11
4. Cel strategiczny - Poprawa warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Bydgoszczy	str. 21
4.1. Priorytet 1 - Prewencja niepełnosprawności	str. 21
4.2. Priorytet 2 - Dostęp do informacji i komunikacja społeczna	str. 22
4.3. Priorytet 3 - Edukacja.....	str. 24
4.4. Priorytet 4 - Sport, rekreacja i kultura	str. 26
4.5. Priorytet 5 - Likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych i transportowych	str. 28
4.6. Priorytet 6 - Wsparcie środowiskowe i pomoc społeczna	str. 30
4.7. Priorytet 7 - Aktywizacja zawodowa	str. 32
5. Zakończenie	str. 34

Wstęp

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1172 tj. ze zm.) nakłada na samorządy obowiązek opracowania i realizowania samorządowych programów na rzecz osób niepełnosprawnych.

Art. 35a ust. 1 pkt. 1 ww. ustawy wskazuje, iż *„do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zawodowej i zatrudniania oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych”*.

Pozostałe zadania powiatu wymienione w przytoczonej ustawie to m.in.:

- podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób,
- dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami tych osób,
- pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich szkolenie oraz przekwalifikowanie.

Założenia do powyższych zadań ujęte zostały w Samorządowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2020 – 2023. Program ten jest kontynuacją programów z lat poprzednich realizowanych od 2004 roku.

Głównym celem działań wskazanych w powyższym programie jest zminimalizowanie skutków niepełnosprawności oraz umożliwienie zaspokojenia potrzeb osób niepełnosprawnych we wszystkich obszarach życia, poprzez stworzenie systemu umożliwiającego przywrócenie osoby niepełnosprawnej społeczeństwu, wytworzenie poczucia aktywnego uczestnictwa oraz „przekształcenie” osób niepełnosprawnych z „biorców” opieki społecznej w osoby zasilające budżet lokalny. Długofalowy proces terapeutycznego i społecznego oddziaływania na osobę niepełnosprawną odciąża i wspomaga jednocześnie jej rodzinę lub opiekunów.

W trakcie wyrównywania szans osób niepełnosprawnych należy położyć również nacisk na zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do dóbr i usług, opieki, rehabilitacji, kształcenia oraz informacji. Znoszenie barier w tym zakresie zwiększa stopień usamodzielnienia, a tym samym zmniejsza uzależnienie osoby niepełnosprawnej od ciągłej pomocy osób trzecich. Pozwala na najpełniejsze uczestnictwo w każdej dziedzinie życia oraz aktywną realizację indywidualnych celów osób niepełnosprawnych, dzięki integracji środowiskowej i społecznej.

Proces przywracania osoby niepełnosprawnej społeczności lokalnej będzie w pełni efektywny tylko wtedy, gdy rehabilitacja prowadzona będzie w sposób kompleksowy, gdy efekty rehabilitacji leczniczej wsparte zostaną rehabilitacją społeczną i utrwalone rehabilitacją zawodową, a osoby niepełnosprawne i członkowie ich rodzin wykażą się aktywną postawą w procesie integracji.

Stworzenie efektywnego systemu wsparcia musi odbywać się przy współdziałaniu wyspecjalizowanych służb społecznych, jednostek organizacyjnych statutowo zajmujących się aktywizacją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych, aktywnego sektora pozarządowego z wykorzystaniem wszystkich dostępnych form i środków finansowych.

Z uwagi na zróżnicowanie oczekiwań, aspiracji, możliwości psychofizycznych i kompetencji osób niepełnosprawnych, programy wspierające powinny być adekwatne do indywidualnych wymagań, charakteryzować się elastycznością i odpowiadać na zmieniające się potrzeby osób niepełnosprawnych.

Samorządowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych ma charakter otwarty, a stopień ogólności zawartych w programie działań został tak dostosowany, aby umożliwić w przyszłości podejmowanie różnorodnych działań i inicjatyw oraz włączanie na różnych etapach jego realizacji nowych podmiotów, realizatorów i uczestników. Z uwagi na zmieniające się warunki, potrzeby i oczekiwania osób niepełnosprawnych, dopuszcza się możliwość poszerzenia programu o nowe obszary działań.

Samorządowy program na lata 2020 – 2023 jest spójny ze *Strategią Rozwoju Bydgoszczy do 2030 r.* (uchwała Nr XLVIII/1045/13 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 27 listopada 2013 r.) oraz *Strategią rozwiązywania problemów społecznych miasta Bydgoszczy na lata 2016 – 2023* (uchwała Nr XXXIV/642/16 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 28 września 2016 r.). Zawarte w programie zadania pokrywają się z działaniami na rzecz osób niepełnosprawnych zapisanymi w powyższych Strategiach.

1. Podstawowe akty prawne

Normy prawne, zawarte w polskim i międzynarodowym ustawodawstwie, stwarzają podstawy dla działań zmierzających do równouprawnienia oraz pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Poniżej przedstawione zostały najważniejsze z nich.

1.1. Konstytucja Rzeczypospolitej

Prawa osób niepełnosprawnych gwarantowane są w Konstytucji uchwalonej 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.). Zapewnia ona prawo do niedyskryminacji stanowiąc, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32 pkt 2.).

Ustawa zasadnicza nakłada też na władze publiczne obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osobom niepełnosprawnym, (art. 68), a także obowiązek pomocy tym osobom w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej (art. 69).

1.2. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych

Karta Praw uchwalona przez Sejm w dniu 1 sierpnia 1997 r. to dokument, który poza zdefiniowaniem prawa osób niepełnosprawnych do niezależnego i samodzielnego, aktywnego i wolnego od przejawów dyskryminacji życia, zawiera również katalog dziesięciu praw, wskazując tym samym najważniejsze obszary życia społecznego, w których niezbędne są intensywne działania w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z powyższą kartą osoby niepełnosprawne mają prawo do:

- dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
- dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
- nauki w szkołach wspólnie ze swoimi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
- pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa i pośrednictwa zawodowego, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawa do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
- zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
- życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,

swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej,

- posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz w rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Sejm zobowiązuje w niniejszej karcie władze w tym samorządowe do tworzenia warunków urzeczywistniającego prawa osób niepełnosprawnych.

1.3. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych

Konwencja uzupełnia wcześniej przyjęte konwencje Narodów Zjednoczonych dotyczące praw człowieka. Dotyczy około 650 mln osób niepełnosprawnych na całym świecie.

Jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym, który odnosi się kompleksowo do osób niepełnosprawnych. Ma ona przyczynić się do poprawy ich sytuacji, poprzez umożliwienie rzeczywistego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na równi z innymi osobami.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych i protokół fakultatywny do niej zostały przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r., na mocy rezolucji nr 61/106. Konwencja i protokół zostały otwarte do podpisu 30 marca 2007 r. dla państw oraz dla organizacji integracji regionalnej. Tego dnia konwencję podpisało 81 państw, w tym Polska. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych weszła w życie 3 maja 2008 roku. Dnia 6 września 2012 r. Prezydent RP ratyfikował Konwencję.

1.4. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1172 tj. ze zm.) zawiera najważniejsze uregulowania prawne dotyczące osób niepełnosprawnych, umożliwiające podejmowanie działań (organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych, społecznych) zmierzających od osiągnięcia, przy współudziale tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej (art.7 ust. 1).

Reguluje orzekanie o niepełnosprawności oraz określa m.in. takie kwestie, jak: rehabilitacja osób niepełnosprawnych, ich prawa, obowiązki i uprawnienia pracodawców w związku z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, funkcjonowanie zakładów pracy chronionej i zakładów aktywności zawodowej, szkolenie osób niepełnosprawnych.

1.5. Pozostałe akty prawne

Inne akty prawne, odnoszące się do zagadnienia niepełnosprawności to:

- ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1507 tj. ze zm.),
- ustawa z 28.11.2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2220 tj. ze zm.),
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1878 tj. ze zm.),
- ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1482 tj. ze zm.),
- ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 tj. ze zm.)
- ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2019 r. poz. 1481 tj. ze zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2019 r. poz. 688 tj. ze zm.),
- Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1186 tj. ze zm.)
- ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1696),

a także akty wykonawcze do poszczególnych ustaw.

Przywołane regulacje prawne stanowią rekomendację dla tworzenia i realizowania działań będących odpowiedzią na potrzeby osób niepełnosprawnych.

2. Pojęcie niepełnosprawności

Przez niepełnosprawność rozumie się trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) wprowadza następujące pojęcia niepełnosprawności, uwzględniając stan zdrowia człowieka:

- niesprawność – każda utrata sprawności lub nieprawidłowość w budowie czy funkcjonowaniu organizmu pod względem psychologicznym, psychofizycznym lub anatomicznym,
- niepełnosprawność – każde ograniczenie bądź niemożność (wynikające z niesprawności) prowadzenia aktywnego życia w sposób lub zakresie uznawanym za typowe dla człowieka,
- ograniczenia w pełnieniu ról społecznych – ułomność określonej osoby wynikająca z niesprawności lub niepełnosprawności, ograniczająca lub uniemożliwiająca pełną realizację roli społecznej odpowiadającej wiekowi, płci oraz zgodnej ze społecznymi i kulturowymi uwarunkowaniami.

Społeczny kontekst tematyki niepełnosprawności został omówiony w *Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia* przyjętej podczas Światowego Zgromadzenia na rzecz Zdrowia w 2001 roku. Dokument ten podkreśla, że niepełnosprawność dotyczy całej ludzkości i nie można obarczać problemami związanymi z niepełnosprawnością mniejszości społecznych, bowiem każdy człowiek może doświadczyć pogorszenia stanu zdrowia i stać się osobą niepełnosprawną.

W Polsce za osobę niepełnosprawną uznaje się osobę, której sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa utrudnia trwale lub okresowo, ogranicza bądź uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych. Niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania.

W Polskim systemie prawnym funkcjonują obecnie dwa podstawowe systemy orzekania o niepełnosprawności:

- zaliczenie do jednego ze stopni niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany i lekki) oraz orzeczenie o niepełnosprawności, wydane przed ukończeniem 16 roku życia – na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1172 tj. ze zm.),
- orzekanie o niezdolności do pracy – na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 tj. ze zm.).

2.1. Orzekanie o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wyznacza następujące stopnie niepełnosprawności:

- *znaczny stopień niepełnosprawności* – określa osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról

społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji,

- *umiarkowany stopień niepełnosprawności* – określa osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych,
- *lekki stopień niepełnosprawności* – określa osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

W przypadku osób powyżej 16 r.ż. wydawane są orzeczenia o zakwalifikowaniu danej osoby do jednego z trzech wskazanych powyżej stopni. Dzieci i młodzieży do 16 r.ż. uzyskują natomiast orzeczenie o niepełnosprawności bez podziału na stopnie. Orzeczenia wydawane są przez Powiatowe i Wojewódzkie Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Integralną częścią orzeczenia o niepełnosprawności bądź stopnia niepełnosprawności jest symbol przyczyny niepełnosprawności, który odzwierciedla rozpoznanie uszkodzenia lub choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania, powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej osoby zainteresowanej lub dziecka.

Zgodnie z § 32 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2018 r. poz. 2027 tj. ze zm.) przyczynę niepełnosprawności oznacza się następująco:

- 01-U - upośledzenie umysłowe,
- 02-P - choroby psychiczne,
- 03-L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,
- 04-O - choroby narządu wzroku,
- 05-R - upośledzenie narządu ruchu,
- 06-E - epilepsja,
- 07-S - choroby układu oddechowego i krążenia,
- 08-T - choroby układu pokarmowego,
- 09-M - choroby układu moczowo - płciowego,
- 10-N - choroby neurologiczne,
- 11-I - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,
- 12-C - całościowe zaburzenia rozwojowe.

2.2. Orzekanie o niezdolności do pracy

Aby uzyskać świadczenie rentowe niezbędne jest posiadanie orzeczenia w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, gdzie za niezdolną do pracy uważana jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu.

Za całkowicie niezdolną do pracy uważana jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy, a częściowo niezdolną do pracy – osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

W tym przypadku orzekaniem zajmuje się lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Ocenia on stopień niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji oraz wydaje orzeczenie o:

- całkowitej niezdolności do pracy oraz samodzielnej egzystencji,
- całkowitej niezdolności do pracy,
- częściowej niezdolności do pracy.

na podstawie którego ZUS podejmuje decyzję w sprawie świadczeń rentowych.

Uzyskanie orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby na stanowisku pracy przystosowanym przez pracodawcę do potrzeb osoby niepełnosprawnej.

Wymienione systemy orzecznictwa przyznają osobom niepełnosprawnym różnego rodzaju uprawnienia, częściowo pokrywające się, jednakże nie są one w pełni jednakowe. Ich równoważność przedstawia poniższe zestawienie.

Orzeczenie pozarentowe	Orzeczenie rentowe z ZUS
Znaczny stopień niepełnosprawności	Całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji
Umiarkowany stopień niepełnosprawności	Całkowita niezdolność do pracy
Lekki stopień niepełnosprawności	Częściowa niezdolność do pracy

Należy również nadmienić, że orzecznictwo rentowe prowadzą także, oprócz ZUS, inne instytucje: komisja lekarska Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), komisje lekarskie podległe: MON lub MSWiA.

3. Dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych

Trudno jest dokładnie określić liczbę osób niepełnosprawnych mieszkających w Bydgoszczy, ponieważ zgodnie z przytoczonymi powyżej systemami orzecznictwa, informacje o osobach niepełnosprawnych są rozproszone w różnych, niezależnych od siebie instytucjach. Podmioty te nie współpracują ze sobą z uwagi na brak rozwiązań systemowych, dlatego też posiadane przez nie dane ilościowe jednocześnie mogą się na siebie wzajemnie nakładać. Możliwość posiadania przez osobę niepełnosprawną więcej niż jednego orzeczenia stanowi dodatkowe utrudnienie w ocenie faktycznego stanu.

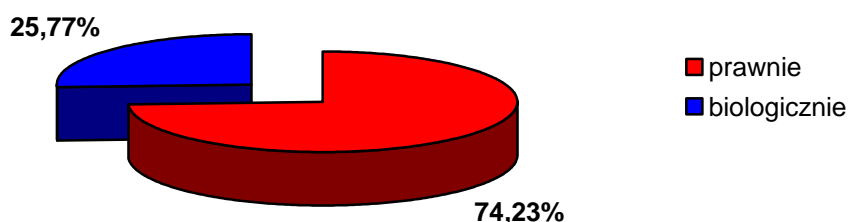
Opracowując Program posłużyło się wszelkimi dostępnymi danymi, aby jak najdokładniej zobrazować problem. Posłużyły temu informacje dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w Polsce pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego 2011 roku z oraz z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy (PZOON) o wydanych w latach 2016-2018 orzeczeniach o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności.

3.1. Narodowy Spis Powszechny z 2011 roku

Według danych ze spisu wynika, że liczba osób, które wskazały ograniczenie zdolności do wykonywania podstawowych czynności adekwatnie dla swojego wieku i/lub posiadały ważne orzeczenie kwalifikujące je do zaliczenia do zbiorowości osób niepełnosprawnych, wynosiła 4 697,5 tys., co stanowiło 12,2% ludności kraju, wobec 14,3% w 2002 r.

Liczba osób legitymujących się dokumentem potwierdzającym zakwalifikowanie do grona osób niepełnosprawnych, określonych na potrzeby badania jako niepełnosprawne prawnie, wyniosła w 2011 r. 3 131,9 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Zmiany w przepisach prawnych i zaostrenie przepisów dotyczących przyznawania rent z tytułu niezdolności do pracy i podobnych świadczeń spowodowały znaczne zmniejszenie się zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie.

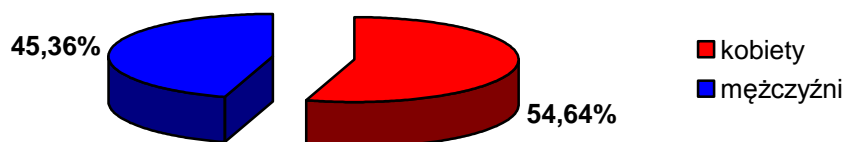
Na terenie Bydgoszczy zamieszkiwało 54018 osób niepełnosprawnych, w tym 40096 to osoby niepełnosprawne prawnie, a 13922 – biologicznie.

Wykres nr 1. Podział osób niepełnosprawnych pod względem prawnym i biologicznym

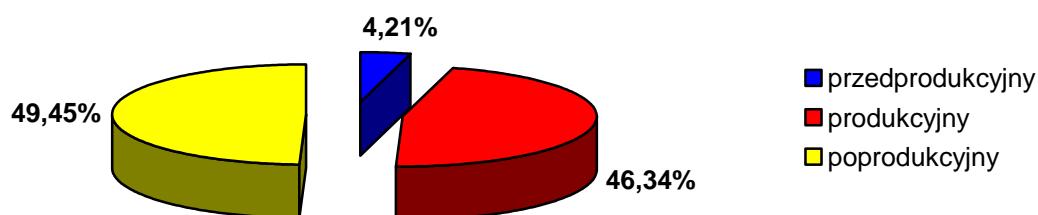
Na podstawie powyższych danych można też dokonać charakterystyki populacji osób niepełnosprawnych w następujących kategoriach:

- a) płeć:
- kobiety - 29514
 - mężczyźni - 24504

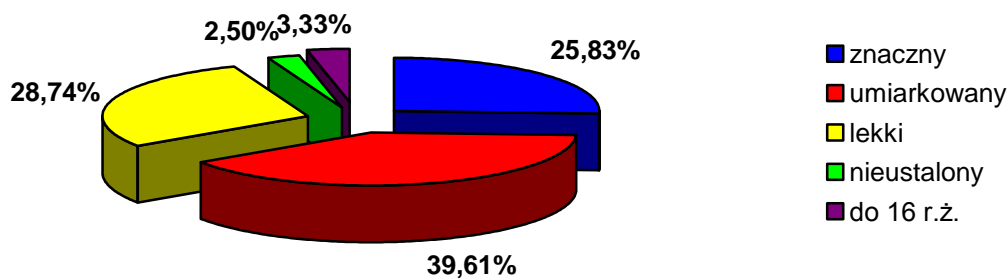
Wykres nr 2. Struktura osób niepełnosprawnych wg płci

- b) wiek:
- przedprodukcyjny - 2273
 - produkcyjny - 25034
 - poprodukcyjny - 26711

Wykres nr 3. Struktura wiekowa osób niepełnosprawnych

- c) stopień niepełnosprawności:
- znaczny - 10355
 - umiarkowany - 15883
 - lekki - 11522
 - nieustalony - 1002
 - bezstopniowo do 16 r.ż. - 1334

Wykres nr 4. Podział osób niepełnosprawnych ze względu na rodzaj wydanego orzeczenia

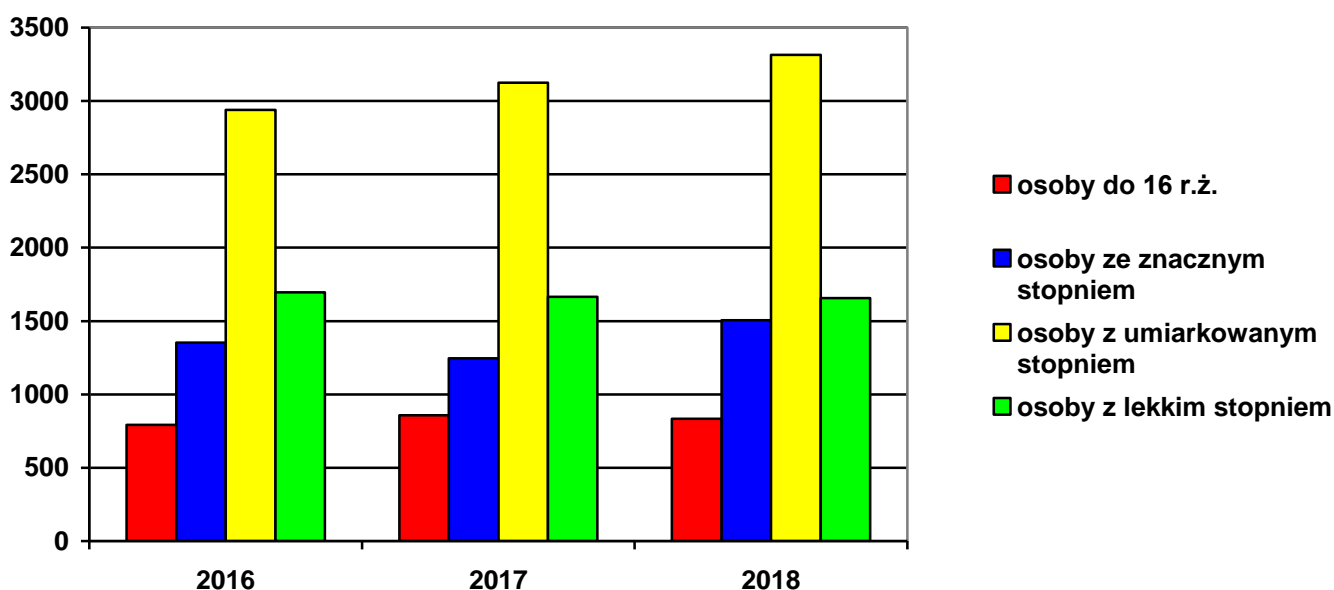
3.2. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy

Analizę danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy (PZOON), należy rozpocząć od ilości wydanych w latach 2016-2018 orzeczeń o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności.

Warto jednak przypomnieć, że o ile w przypadku osób powyżej 16 r.ż., wydawane są orzeczenia o zakwalifikowaniu danej osoby do jednego z trzech stopni (znaczny, umiarkowany i lekki), to w przypadku dzieci i młodzieży do 16 r.ż., osoby takie mogą otrzymać orzeczenie o niepełnosprawności bez podziału na stopnie.

Tabela nr 1. Liczba wydanych orzeczeń w latach 2016-2018

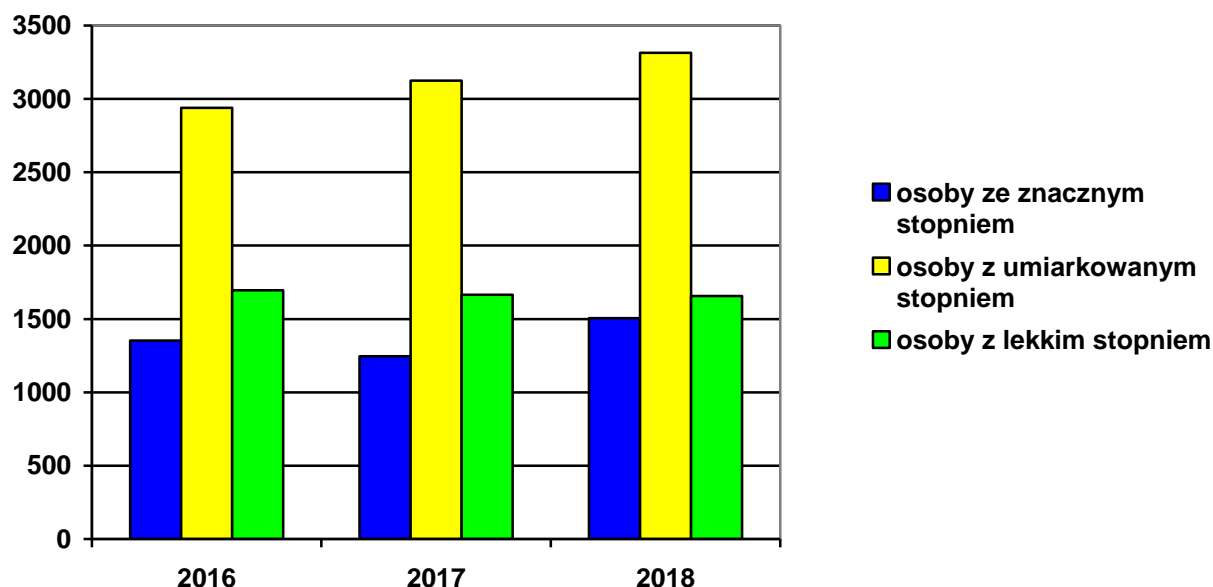
Rok	Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby do 16 r.ż.)	Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (osoby powyżej 16 r.ż.)			Razem
		znaczny	umiarkowany	lekki	
2016	792	1352	2939	1695	6778
2017	857	1247	3125	1664	6893
2018	833	1506	3315	1657	7311
Razem	2482	4105	9379	5016	20982

Wykres nr 5. Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności w latach 2016-2018

Z powyższych danych wynika, że najczęściej wydano orzeczeń o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności co stanowi: w 2016 r. – 43,4 %, w 2017 r. – 45,3%, w 2018 r. – 45,3,2%.

Należy jednak wziąć pod uwagę, że ze względu na fakt orzekania w przypadku dzieci i młodzieży bez podziału na stopnie niepełnosprawności, powyższe dane mogą nie przedstawiać w pełni obrazu rzeczywistości. Z tego względu umieszczony został poniżej wykres obrazujący tylko orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

Wykres nr 6. Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w latach 2016-2018

Porównując ten zakres danych również można stwierdzić, że najwięcej wydano orzeczeń o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności co stanowi: w 2016 r. – 51,5 %, w 2017 r. – 53%, w 2018 r. – 51,2%. Orzeczenia o znacznym i umiarkowanym stopniu kształtują się natomiast na podobnym poziomie.

Na przestrzeni lat 2016-2018 można ponadto zaobserwować systematyczny wzrost łącznej liczby wydanych orzeczeń z 6778 w 2016 r. do 7311 w 2018 r.

Poniżej przedstawiono trzy tabele zawierające dane dotyczące przyczyny naruszenia sprawności organizmu z podziałem na orzeczenia wydane osobom przed 16 r.ż., po 16 r.ż. oraz łącznie.

Tabela nr 2. Przyczyna wydania orzeczenia o niepełnosprawności osobom przed 16 r.ż. w latach 2016-2018

Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby do 16 r.ż.)					
Lp.	Przyczyna niepełnosprawności	2016	2017	2018	Razem
1	01-U upośledzenie umysłowe	34	38	39	111
2	02-P choroby psychiczne	45	66	48	159
3	03-L zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	66	57	55	178

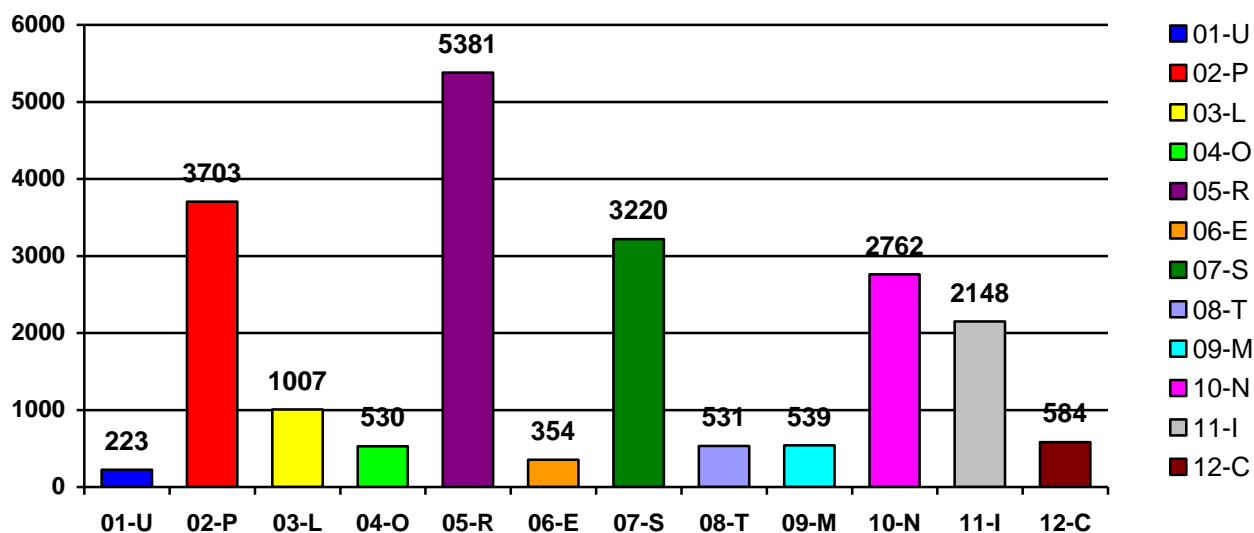
4	04-O choroby narządu wzroku	42	33	45	120
5	05-R upośledzenia narządu ruchu	87	86	105	278
6	06-E epilepsja	21	13	25	59
7	07-S choroby układu oddechowego i krążenia	168	187	164	519
8	08-T choroby układu pokarmowego	21	16	12	49
9	09-M choroby układu moczowo-płciowego	22	20	21	63
10	10-N choroby neurologiczne	70	84	70	224
11	11-I inne	74	74	87	235
12	12-C całościowe zaburzenia rozwojowe	142	183	162	487
Razem		792	857	833	2482

Tabela nr 3. Przyczyna wydania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności osobom powyżej 16 r.ż. w latach 2016-2018

Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (osoby powyżej 16 r.ż.)					
Lp.	Przyczyna niepełnosprawności	2016	2017	2018	Razem
1	01-U upośledzenie umysłowe	37	27	48	112
2	02-P choroby psychiczne	1196	1140	1208	3544
3	03-L zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	232	246	351	829
4	04-O choroby narządu wzroku	120	148	142	410
5	05-R upośledzenia narządu ruchu	1644	1659	1800	5103
6	06-E epilepsja	102	111	82	295
7	07-S choroby układu oddechowego i krążenia	924	893	884	2701
8	08-T choroby układu pokarmowego	163	150	169	482
9	09-M choroby układu moczowo-płciowego	170	148	158	476
10	10-N choroby neurologiczne	823	788	927	2538
11	11-I inne	545	689	679	1913
12	12-C całościowe zaburzenia rozwojowe	30	37	30	97
Razem		5986	6036	6478	18500

Tabela nr 4. Przyczyna wydania orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności osobom powyżej 16 r.ż. w latach 2016-2018

Łącznie wydane orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności					
Lp.	Przyczyna niepełnosprawności	2016	2017	2018	Razem
1	01-U upośledzenie umysłowe	71	65	87	223
2	02-P choroby psychiczne	1241	1206	1256	3703
3	03-L zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	298	303	406	1007
4	04-O choroby narządu wzroku	162	181	187	530
5	05-R upośledzenia narządu ruchu	1731	1745	1905	5381
6	06-E epilepsja	123	124	107	354
7	07-S choroby układu oddechowego i krążenia	1092	1080	1048	3220
8	08-T choroby układu pokarmowego	184	166	181	531
9	09-M choroby układu moczowo-płciowego	192	168	179	539
10	10-N choroby neurologiczne	893	872	997	2762
11	11-I inne	619	763	766	2148
12	12-C całościowe zaburzenia rozwojowe	172	220	192	584
Razem		6778	6893	7311	20982

Wykres nr 7. Łącznie wydane orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności w latach 2016-2018

Według danych przedstawionych z PZOON najczęstszą przyczynę niepełnosprawności na przestrzeni lat 2016-2018 stanowiły uszkodzenia i choroby układu ruchu, łącznie 5381, w tym w roku 2016 – 1731, 2017 – 1745, 2018 – 1905.

Zgodnie z wykresem nr 7 w przedstawionych latach rozkład przyczyn niepełnosprawności według częstotliwości występowania zaczynając od najczęściej występującego schorzenia przedstawiał się następująco:

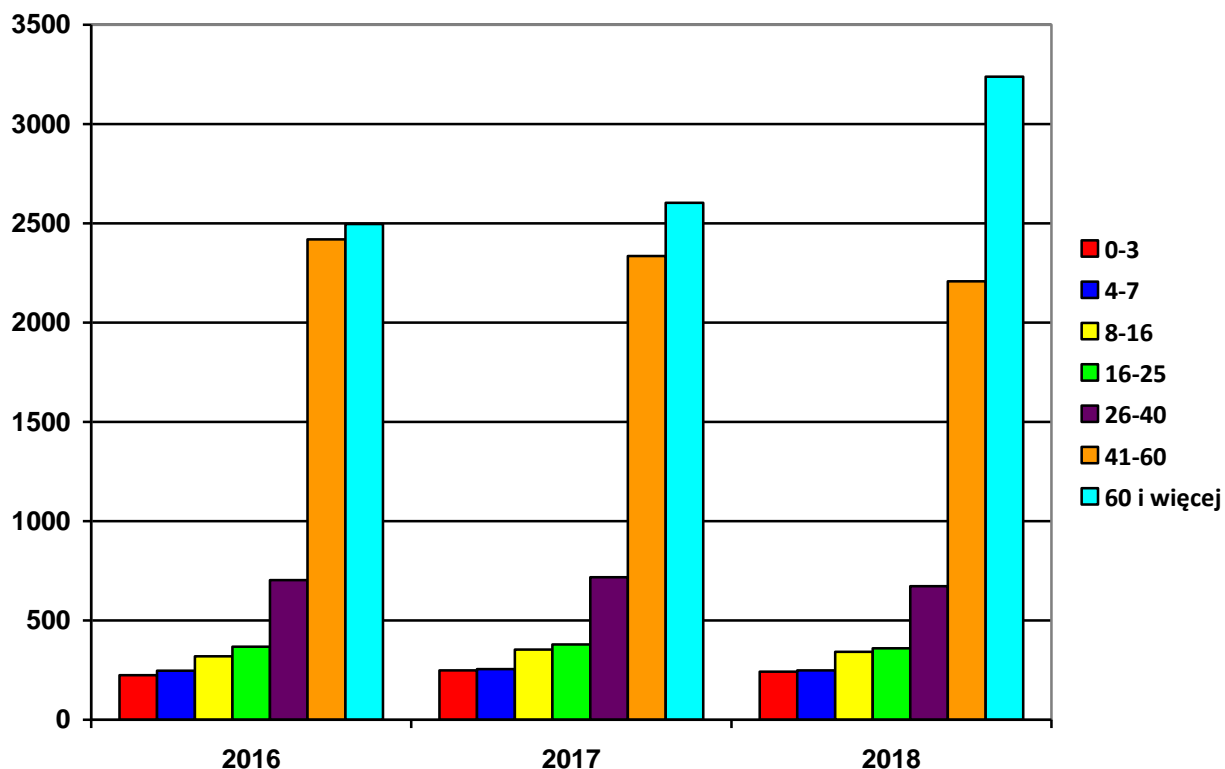
- 05-R upośledzenia narządu ruchu
- 02-P choroby psychiczne
- 07-S choroby układu oddechowego i krążenia
- 10-N choroby neurologiczne
- 11-I inne w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego
- 03-L zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu
- 12-C całościowe zaburzenia rozwojowe
- 09-M choroby układu moczowo-płciowego
- 08-T choroby układu pokarmowego
- 04-O choroby narządu wzroku
- 06-E epilepsja
- 01-U upośledzenie umysłowe.

Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności są schorzenia narządu ruchu, choroby psychicznej, choroby układu oddechowego i krążenia, choroby neurologiczne. Natomiast mniej jest osób, których niepełnosprawność wynika z choroby układu pokarmowego, narządu wzroku, epilepsji, czy upośledzenia umysłowego. Jednak należy pamiętać, że osoby te także doświadczają obniżonej sprawności w codziennym funkcjonowaniu, potrzebują zatem specjalistycznego wsparcia w kwestiach związanych z nauką, pracą zawodową oraz życiem codziennym.

Poniżej umieszczona tabela zawiera informacje dotyczące wieku osób, które otrzymały orzeczenia.

Tabela nr 5. Struktura wiekowa osób, którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018

Rok	Wiek w latach							Razem
	0-3	4-7	8-16	16-25	26-40	41-60	60 i więcej	
2016	225	247	320	367	703	2419	2497	6778
2017	248	255	354	379	718	2336	2603	6893
2018	242	249	342	360	672	2208	3238	7311
Razem	715	751	1016	1106	2093	6963	8338	20982

Wykres nr 8. Struktura wiekowa osób, którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018

Z analizy danych dotyczących wieku osób, które uzyskały orzeczenia, wynika że największą grupę niepełnosprawnych stanowią osoby w przedziale wiekowym 60 rok życia i więcej (2016 r. – 36,8%, 2017 r. – 37,8%, 2018 r. – 44,3%). W tej grupie wiekowej następował wzrost osób w tym wieku w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych.

Następną pod względem liczebności grupy osób niepełnosprawnych stanowią osoby w przedziale wiekowym 41 – 60 rok życia (2016 r. – 35,7%, 2017 r. – 33,9%, 2018 r. – 30,2%).

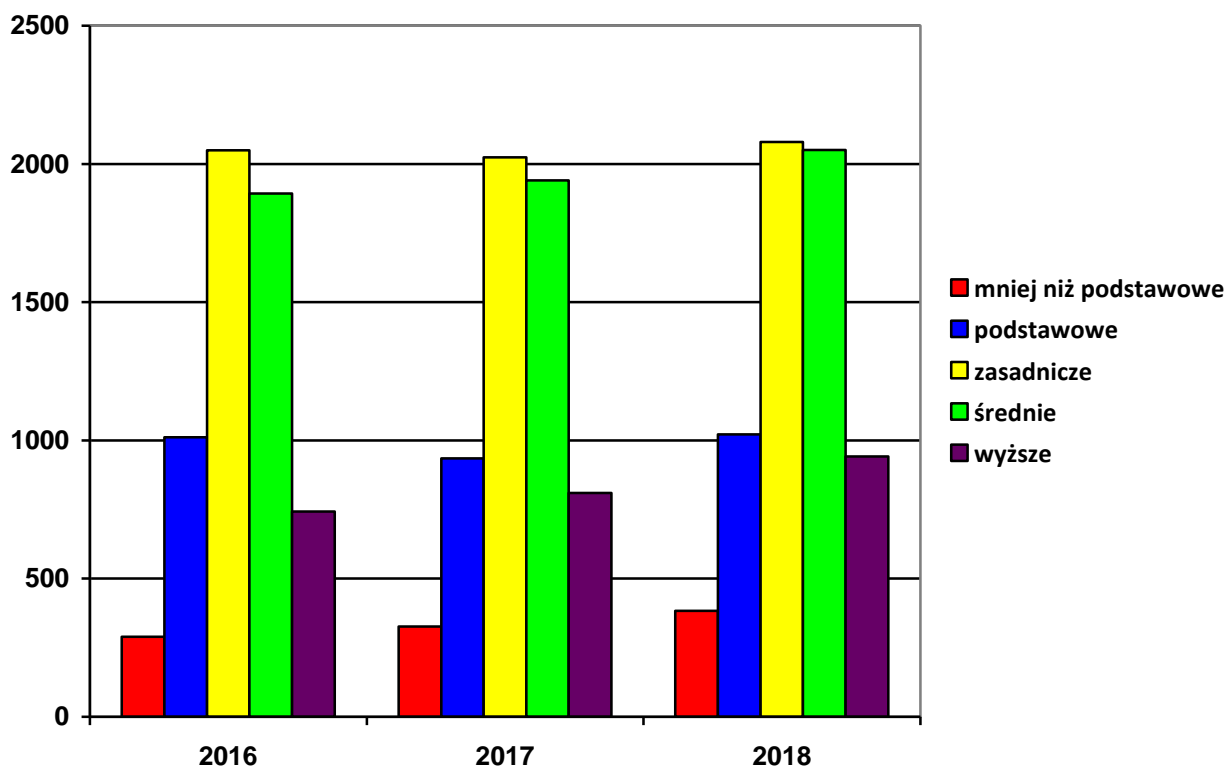
Tabela nr 6. Osoby, którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018 wg płci

Rok	Orzeczenie o niepełnosprawności (osoby do 16 r.ż.)		Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (osoby powyżej 16 r.ż.)		Razem	
	K	M	K	M	K	M
2016	290	502	3032	2954	3322	3456
2017	299	558	3072	2964	3371	3522
2018	311	522	3316	3162	3627	3684
Razem	900	1582	9420	9080	10320	10662

Z przedstawionej powyżej tabeli nie widać znacznej dysproporcji w występowaniu niepełnosprawności u kobiet i mężczyzn.

Tabela nr 7. Osoby powyżej 16 r.ż., którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018 wg wykształcenia

Rok	Wykształcenie				
	mniej niż podstawowe	podstawowe	zasadnicze	średnie	wyższe
2016	290	1011	2049	1893	743
2017	327	935	2024	1940	810
2018	383	1022	2080	2051	942
Razem	1000	2968	6153	5884	2495

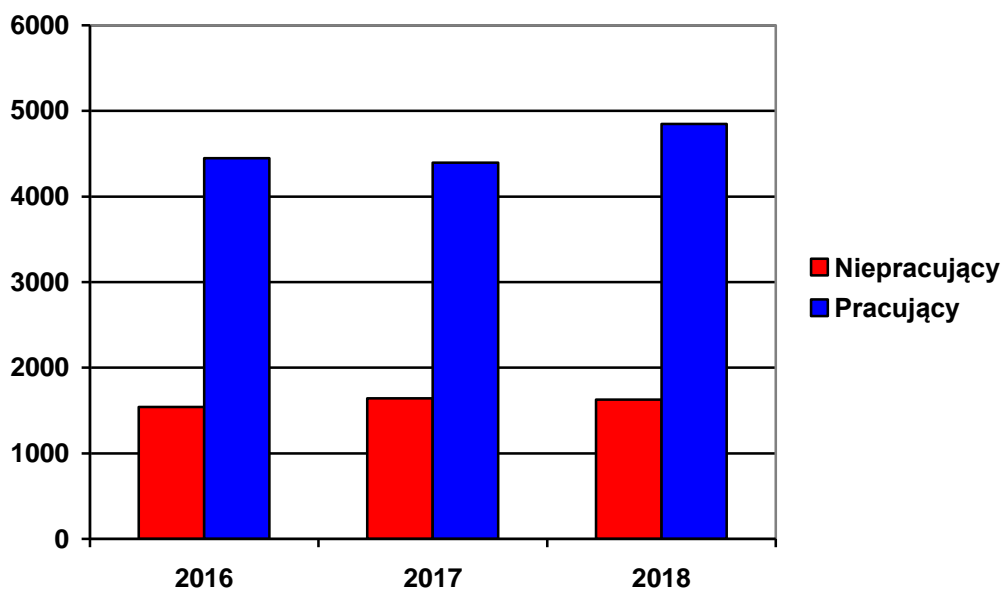
Wykres nr 9. Osoby powyżej 16 r.ż., którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018 wg wykształcenia

Wśród osób, które uzyskały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności w ciągu ostatnich lat następował stopniowy wzrost udziału osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z wykształceniem wyższym (2016 – 12,41%, 2017 – 13,41%, 2018 – 14,5%).

Można natomiast zaobserwować, że nadal największą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym (2016 – 34,2%, 2017 – 33,5%, 2018 – 32,1%) i średnim (2016 – 31,6%, 2017 – 32,1%, 2018 – 31,7%).

Tabela 8. Aktywność zawodowa osób powyżej 16 r.ż., którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018

Rok	Zatrudnienie	
	Niepracujący	Pracujący
2016	1540	4446
2017	1641	4395
2018	1629	4849
Razem	4810	13690

Wykres nr 10. Aktywność zawodowa osób powyżej 16 r.ż., którym wydano orzeczenia w latach 2016-2018

Z danych uzyskanych z PZOON zamieszczonych na wykresie nr 10, wynika, że wśród osób, które w latach 2016 – 2018 uzyskały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, przeważająca liczba osób była nieaktywna zawodowo. Osoby pracujące stanowiły odpowiednio: w 2016 – 25,7% w 2017 – 27,2% w 2018 – 25,1%).

W każdym województwie, powiecie, gminie istnieje pewien procent osób, które z przyczyn dziedzicznych, wrodzonych, w wyniku chorób i wypadków czy też nieprawidłowych warunków życia nie posiadają pełnej sprawności fizycznej lub psychicznej. Osoby te mają większe potrzeby w zakresie opieki medycznej i bardzo duże potrzeby w zakresie rehabilitacji, która prowadzona długotrwale gwarantuje utrzymanie lub poprawę stanu zdrowia.

W związku z powyższym, zadaniem samorządu jest stworzenie warunków umożliwiających zaspokojenie potrzeb osób niepełnosprawnych we wszystkich sferach i na każdym etapie życia gwarantujących pełne uczestnictwo tych osób w życiu społecznym. Temu ma sprzyjać opracowany Samorządowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2020 – 2023.

4. Cel Strategiczny

Głównym celem Programu jest przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych poprzez zapewnienie im warunków do samodzielnego, pełnego i czynnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, a także kształtowanie wobec nich pozytywnych postaw społecznych.

Pożądanym efektem jest poprawa warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym maksymalne wykorzystanie zdolności i możliwości dla osiągnięcia jak największej życiowej samodzielności i aktywności oraz wzmocnienie aktywności osób niepełnosprawnych w życiu publicznym i wzrost zaangażowania w życie społeczności lokalnej oraz konsolidacja środowiska osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Aktywność osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym ma istotny wpływ na ich sytuację społeczną, zdrowotną i zawodową. Wsparcie tej grupy osób powinno w perspektywie długofalowej prowadzić do pełnej ich integracji ze społeczeństwem.

Powszechnym powinno stać się przekonanie, że osoby niepełnosprawne mają prawo do samodzielnego i aktywnego życia oraz korzystania z praw i obowiązków ustanowionych dla ogółu obywateli. Mają też prawo do uzyskania środków koniecznych do wyrównania szans w korzystaniu z przysługujących im praw.

Wszelkie działania na rzecz osób niepełnosprawnych powinny być podejmowane z poszanowaniem suwerenności i godności jednostki oraz zmierzać do zapewnienia odpowiednich warunków życia społecznego i zawodowego.

4.1. Priorytet 1 – Prewencja niepełnosprawności

Elementarnym działaniem ograniczającym rozmiary i ciężar niepełnosprawności jest profilaktyka, a więc zapobieganie powstawaniu uszkodzeń organizmu, których skutkiem jest niepełnosprawność oraz działania terapeutyczne usprawniające, kompensujące, a także zapobiegające pogarszaniu się stanu zdrowia.

W przypadku powstania już niepełnosprawności, podstawowym warunkiem uzyskania pozytywnych efektów jest jak najwcześniej podjęte, wielospecjalistyczne i kompleksowe rozpoznanie oraz ustalenie programu terapii i rozpoczęcie odpowiednio skoordynowanych ciągłych działań.

Dzieci niepełnosprawne powinny być objęte wczesną interwencją, mającą na celu pobudzenie rozwoju psychoruchowego i społecznego dziecka, polegającą na wspomaganiu rozwoju i kompleksowej pomocy udzielanej małemu dziecku i jego rodzinie.

Powyższe zadanie osiągnięte zostanie poprzez:

- realizację programów profilaktycznych służących wczesnemu wykryciu choroby w jej fazie początkowej, bądź zastosowaniu postępowania zapobiegawczego mającego chronić przez zachorowaniem,
- organizację spotkań profilaktyczno-edukacyjnych ukierunkowanych na upowszechnianie postaw maksymalnie sprzyjających zachowaniu zdrowia i zapobiegających powstawaniu niepełnosprawności,

- poprawę bezpieczeństwa na drogach oraz zmniejszenie urazowości wśród społeczeństwa,
- sprawowanie opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi do 3 roku życia połączonej ze specjalistycznymi zajęciami terapeutycznymi,
- udzielanie całodobowych świadczeń zdrowotnych, obejmujących pielęgnację, opiekę i rehabilitację dorosłych pacjentów niewymagających hospitalizacji.

Tabela 9. Planowane zadania w ramach priorytetu 1, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Realizacja programów profilaktycznych	- liczba osób uczestniczących w programach, - liczba programów	Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta jednostki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, osoby wykonujące zawód medyczny w ramach prowadzonej działalności gospodarczej
2	Organizacja spotkań profilaktyczno-edukacyjnych	- liczba osób uczestniczących w spotkaniach, - liczba spotkań	Straż Miejska, Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta
3	Poprawa bezpieczeństwa na drogach oraz zmniejszenie urazowości wśród społeczeństwa	- podjęte działania	Straż Miejska, jednostki organizacyjne Miasta
4	Sprawowanie opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi do 3 roku życia	- liczba dzieci objętych opieką,	Zespół Żłobków Miejskich
5	Udzielanie całodobowych świadczeń zdrowotnych dorosłych pacjentów	- liczba osób objętych świadczeniami,	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy

4.2 Priorytet 2 – Dostęp do informacji i komunikacja społeczna

Niepełnosprawność narusza najcenniejsze wartości człowieka, jakim jest zdrowie i zdolność do wypełniania podstawowych zadań społecznych oraz zawodowych i stanowi przeszkodę w realizacji własnych celów. Często osoby niepełnosprawne nie mają możliwości samodzielnego docierania do pożądaných źródeł informacji w celu uzyskania pomocy, skutkiem czego czują się wyobcowane i odsunięte od udziału w życiu społecznym.

Ograniczenia utrudniające bądź wręcz uniemożliwiające korzystanie z przysługujących im praw do zaspokajania swoich potrzeb na równi z innymi, stanowią istotny problem

Brak informacji lub niewłaściwy dobór środków przekazu sprawia, iż informacje nie trafiają do odpowiednich grup odbiorców. Szczególnie pożądanymi informacjami

wśród osób niepełnosprawnych są wskazówki jak starać się o refundację i dofinansowania do zakupu usług oraz sprzętu mających poprawić poziom funkcjonowania danej osoby, jak i gdzie uzyskiwać pomoc oraz wiedza na temat różnego rodzaju form rehabilitacji i terapii. Dlatego też dostęp do informacji i kanałów komunikacji społecznej jest jednym z głównych aspektów udziału w życiu społecznym.

Jeśli osoby niepełnosprawne mają aktywnie korzystać ze swoich praw i dokonywać wyboru, co do sposobu życia, powinny mieć dostęp do informacji za pośrednictwem odpowiednich systemów komunikacyjnych. W celu osiągnięcia pełnej integracji osób niepełnosprawnych istotne jest również podnoszenie świadomości społecznej w zakresie związanym z niepełnosprawnością.

Powyższe zadanie osiągnięte zostanie poprzez:

- zapewnienie dostępu do usługi tłumacza języka migowego,
- udostępnienie stron internetowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- wprowadzenie procedur ułatwiających korzystanie z usług świadczonych przez Urząd Miasta,
- podnoszenie świadomości osób niepełnosprawnych i ich w rodzin kwestii przysługujących im praw i uprawnień,
- współpraca i wymiana informacji z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych,
- prowadzenie programu pn. „Ratownicza Karta Osoby Niepełnosprawnej REKON”, polegającego na gromadzeniu informacji dotyczących miejsca zamieszkania osób niepełnosprawnych, które mogą w znacznym stopniu usprawnić i ułatwić niesienie im pomocy podczas akcji ratowniczej,
- współpraca z Wojewódzką Stacją Pogotowia Ratunkowego, Pogotowiem Energetycznym i innymi służbami komunalnymi w celu minimalizacji zagrożenia życia osób wentylowanych mechanicznie w warunkach domowych, w przypadku braku dostaw energii elektrycznej zasilającej aparaturę podtrzymującą procesy życiowe.

Tabela 10. Planowane zadania w ramach priorytetu 2, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Dostęp do usługi tłumacza języka migowego	- liczba miejsc z zapewnionym dostępem, - podjęte działania	Wydział Organizacyjno-Administracyjny Urzędu Miasta, jednostki organizacyjne Miasta
2	Udostępnienie stron internetowych	- liczba dostępnych stron	Wydział Informatyki Urzędu Miasta, jednostki organizacyjne Miasta
3	Wprowadzenie procedur ułatwiających korzystanie z usług świadczonych przez Urząd Miasta	- podjęte działania	Wydziały/Biura/Zespoły Urzędu Miasta

4	Podnoszenie świadomości osób niepełnosprawnych i ich rodzin kwestii przysługujących im praw i uprawnień	- podjęte działania	Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta
5	Współpraca i wymiana informacji z organizacjami pozarządowymi	- podjęte działania	Zespół ds. Wspierania Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu Urzędu Miasta
6	Prowadzenie programu pn. „Ratownicza Karta Osoby Niepełnosprawnej REKON”	- liczba osób objętych programem	Wydział Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta
7	Działania na rzecz osób chorych wentylowanych mechanicznie	- liczba osób objętych działaniami	Wydział Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta

4.3 Priorytet 3 – Edukacja

Kształcenie spełnia wiele funkcji, rozszerzając przede wszystkim zakres wiedzy niezbędnej dla współczesnego człowieka, kształtuje tym samym wyobraźnię potrzebną do zrozumienia związków przyczynowo-skutkowych zarówno w sferze życia gospodarczego, jak i społeczno-politycznego. W swoich podstawach stanowi przesłankę przygotowania młodzieży do szeroko pojętego współuczestnictwa w życiu społecznym. W toku zdobywania wiedzy i nabywania umiejętności w środowisku szkolnym powinny zostać ukształtowane te cechy, które umożliwią wejście bez trudności w rodzinne, społeczne i zawodowe życie człowieka dorosłego.

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do rozwoju własnego potencjału i edukacji na zasadach równych szans. Realizacja tego prawa wymaga odpowiednich działań, zapewniających dostęp do włączającego systemu kształcenia, umożliwiającego integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym.

Edukacja osób niepełnosprawnych w Polsce realizowana jest w oparciu o kształcenie specjalne, stanowiące integralną część systemu oświaty. Jest to zorganizowany proces, dostosowany do potrzeb wychowanka i ucznia niepełnosprawnego, dla którego – ze względu na istotne zaburzenia lub dysfunkcje w różnych sferach rozwoju (motoryce, zmysłach, intelekcie, psychice) w sposób istotny zaburzające jego funkcjonowanie oraz możliwości uczenia się – konieczne jest specjalistyczne oddziaływanie dydaktyczne, wychowawcze i rewalidacyjne, ukierunkowane na jego wszechstronny rozwój.

Kształcenie specjalne może odbywać się w samodzielnie funkcjonujących szkołach specjalnych lub w szkołach ogólnodostępnych, w których stworzono oddziały specjalne, integracyjne, oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, innych placówkach oświatowo-wychowawczych lub w formie indywidualnej.

Od roku 2011 na skutek zmian w zakresie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowana jest edukacja włączającą uczniów niepełnosprawnych. Zgodnie z jej założeniami dla każdego dziecka niepełnosprawnego

w ogólnodostępnych przedszkolach i szkołach opracowany jest indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET) zawierający m.in.:

- zakres i sposób dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia,
- formy i okres udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- zakres współpracy nauczycieli i specjalistów z rodzicami,
- zajęcia rewalidacyjne.

Decyzję o wyborze formy kształcenia podejmują rodzice (prawni opiekunowie) ucznia niepełnosprawnego.

Powyższe zadanie osiągnięte zostanie poprzez:

- tworzenie i prowadzenie oddziałów integracyjnych oraz placówek specjalnych,
- wsparcie finansowe inicjatyw edukacyjnych i kulturalnych dotyczących sfery wspierania dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych w ramach Bydgoskich Grantów Oświatowych,
- realizację zajęć pozalekcyjnych oraz działań edukacyjno-integracyjnych w obszarze pracy z uczniami niepełnosprawnymi i wychowankami o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- zapewnienie dowozu dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do placówek oświatowych,
- dofinansowanie zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach programu pomocy uczniom pn. „Wyprawka szkolna”,
- wspieranie placówek oświatowych w zakresie:
 - zapewnienia warunków działania szkoły, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki,
 - wykonywania remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie,
 - wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych,
- przeprowadzenie zajęć edukacyjno-profilaktycznych w placówkach oświatowych do których uczęszczają dzieci niepełnosprawne.

Tabela 11. Planowane zadania w ramach priorytetu 3, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Tworzenie i prowadzenie oddziałów integracyjnych oraz placówek specjalnych	- liczba oddziałów placówek integracyjnych, - liczba dzieci objętych edukacją	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta
2	Wsparcie inicjatyw edukacyjnych i kulturalnych w ramach Bydgoskich Grantów Oświatowych	- liczba dofinansowanych inicjatyw, - liczba dzieci objętych działaniami	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta

3	Realizacja zajęć pozalekcyjnych oraz działań edukacyjno–integracyjnych	- liczba zajęć pozalekcyjnych i działań, - liczba dzieci objętych działaniami	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta
4	Dowóz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do placówek oświatowych	- liczba uczniów objętych dowozem	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta
5	Dofinansowanie zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach programu pn. „Wyprawka szkolna”	- liczba uczniów objętych programem	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta
6	Wsparcie placówek oświatowych	- podjęte działania	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta
7	Przeprowadzenie zajęć edukacyjno-profilaktycznych w placówkach oświatowych do których uczęszczają dzieci niepełnosprawne	- liczba przeprowadzonych zajęć	Straż Miejska

4.4 Priorytet 4 – Sport, rekreacja i kultura

Bardzo ważną rolę w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz włączania ich do życia społecznego, odgrywa sport, rekreacja i kultura. Tego typu działania zwiększają aktywność niepełnosprawnych i przyspieszają proces ich integracji.

Ruch jest jednym z podstawowych elementów zapewniających prawidłowy rozwój człowieka, który stanowi nie tylko potrzebę biologiczną, ale też podstawę prawidłowego, zdrowego życia fizycznego i psychicznego. Wpływa pozytywnie na podnoszenie kultury fizycznej i nabywanie odporności, korygowanie wad postawy oraz właściwą przemianę materii. Uprawianie sportu kształtuje charakter i buduje wytrwałość. W przypadku osób niepełnosprawnych sport i inne przejawy aktywności fizycznej (turystyka, rekreacja) pełnią funkcje rewalidacyjną i rehabilitacyjną. Upowszechnianie sportu pozwala nabywać i podnosić sprawność fizyczną, a rekreacja stanowi aktywną formę spędzania wolnego czasu.

Uczestnictwo w kulturze jest efektem procesu wychowania oraz kształcenia, dotyczy każdego człowieka i wpływa na sposób widzenia świata. W życiu społecznym osób niepełnosprawnych najważniejsza jest normalizacja, czyli zachowanie i rozwijanie takich norm i zachowań, które są możliwie najbardziej zgodne z normami kulturowymi środowiska, w którym żyje osoba niepełnosprawna. Osiągnięcie tego celu możliwe będzie dzięki zapewnieniu jak najszerzego dostępu do udziału w kulturze i w twórczym jej rozwoju.

Osoby niepełnosprawne mają prawo do pełnego udziału w życiu kulturalnym, działalności sportowej i turystyce – na zasadzie równości z innymi osobami. Odpowiednie działania muszą zapewnić możliwość rozwoju i wykorzystywania potencjału twórczego, artystycznego, intelektualnego i sportowego, także dla wzbogacenia społeczeństwa.

Powyższe zadanie realizowane będzie poprzez:

- dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zadań realizowanych z zakresu sportu, kultury, rekreacji oraz integracji społecznej osób niepełnosprawnych,

- dofinansowanie ze środków budżetu Miasta realizacji zadań z zakresu rehabilitacji społecznej oraz integracji osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie ze środków budżetu Miasta realizacji zadań z zakresu kultury fizycznej oraz sportu,
- zachęcanie osób niepełnosprawnych do aktywności fizycznej poprzez stosowanie ulg i zwolnień w opłatach za korzystanie z obiektów sportowych przez ww. osoby oraz ich opiekunów,
- organizację imprez i zajęć aktywizujących środowisko osób niepełnosprawnych oraz udostępnienie na ich potrzeby terenów miejskich i obiektów sportowych,
- dofinansowanie ze środków budżetu Miasta realizacji wydarzeń kulturalnych skierowanych do osób niepełnosprawnych,
- tworzenie warunków kulturotwórczej aktywności osób niepełnosprawnych poprzez prezentacje i promowanie ich twórczości oraz udostępnianie w tym celu obiektów kultury,
- udostępnienie eksponatów oraz obiektów muzealnych i wystawienniczych dla osób niepełnosprawnych wraz z organizacją działań edukacyjnych pozwalających przybliżyć i zrozumieć zagadnienia z dziedzin: dziedzictwa, historii i sztuki.

Tabela 12. Planowane zadania w ramach priorytetu 4, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Dofinansowanie zadań realizowanych z zakresu sportu, kultury, rekreacji oraz integracji społecznej osób niepełnosprawnych	- liczba zadań dofinansowanych, - liczba uczestników zadań	Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
2	Dofinansowanie realizacji zadań z zakresu rehabilitacji społecznej oraz integracji osób niepełnosprawnych	- liczba zadań dofinansowanych, - liczba uczestników zadań	Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta, organizacje pozarządowe
3	Dofinansowanie realizacji zadań z zakresu kultury fizycznej oraz sportu	- liczba zadań dofinansowanych, - liczba uczestników zadań	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta, organizacje pozarządowe
4	Zachęcanie do aktywności fizycznej poprzez stosowanie ulg i zwolnień w opłatach za korzystanie z obiektów sportowych	- liczba obiektów z ulgowymi biletami	Wydział Edukacji i Sportu Urzędu Miasta, Hale Sportowo – Widowskowie „Łuczniczka” i „Artego Arena”, Lodowisko „TORBYD”
5	Organizacja imprez i zajęć aktywizujących środowisko osób niepełnosprawnych oraz udostępnienie na ich potrzeby terenów miejskich i obiektów sportowych	- podjęte działania	Leśny Park Kultury i Wypoczynku „Myślęcinek”, Hale Sportowo – Widowskowie „Łuczniczka” i „Artego Arena”, Lodowisko „TORBYD”

6	Dofinansowanie realizacji wydarzeń kulturalnych skierowanych do osób niepełnosprawnych	- liczba zadań dofinansowanych, - liczba uczestników zadań	Biuro Kultury Bydgoskiej Urzędu Miasta, organizacje pozarządowe
7	Tworzenie warunków kulturotwórczej aktywności osób niepełnosprawnych poprzez prezentacje i promowanie ich twórczości oraz udostępnianie w tym celu obiektów kultury	- podjęte działania	Miejskie Centrum Kultury, Teatr Polski im. Hieronima Konieczki
8	Udostępnienie eksponatów oraz obiektów muzealnych i wystawienniczych wraz z organizacją działań edukacyjnych	- podjęte działania	Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego, Galeria Miejska bwa

4.5 Priorytet 5 – Likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych i transportowych

Jednym z największych problemów z jakim spotykają się osoby niepełnosprawne są bariery architektoniczne, urbanistyczne oraz transportowe. Rozwiązanie tego problemu nie jest sprawą łatwą z powodu wieloletnich zaniedbań w sferze rozwiązań ustawowych oraz wysokości nakładów potrzebnych dla realizacji wszystkich zadań z tego obszaru. Konieczne jest jednak uwzględnienie tej problematyki w działaniach bieżących realizowanych w poszczególnych instytucjach.

Stworzenie warunków umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami dostęp do przestrzeni publicznej, a tym samym pełne uczestnictwo w życiu społecznym stanowić powinno jeden z priorytetów każdego samorządu lokalnego. Realizatorzy programu, odpowiedzialni za przestrzeń miejską skupiać się będą na działaniach zmierzających do udostępnienia tej przestrzeni osobom z ograniczeniami, niezależnie od rodzaju posiadanej przez nich niepełnosprawności.

Osoby niepełnosprawne mają prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym do godnego zamieszkiwania w lokalu odpowiadającym jej ograniczonym możliwościom. Zapewnienie warunków umożliwiających samodzielne opuszczanie mieszkań i korzystanie z dostosowanych środków transportu jest niezbędne w celu poruszania się w dostępnej przestrzeni publicznej.

Powyższe zadanie osiągnięte zostanie poprzez:

- systematyczne dostosowywanie układu drogowego i przestrzeni miejskiej do potrzeb osób o różnych rodzajach niesprawności,
- likwidację barier transportowych w komunikacji miejskiej zakup niskopodłogowych autobusów i tramwajów oraz przystosowanie przystanków tramwajowych i autobusowych do potrzeb osób niepełnosprawnych, z uwzględnieniem udźwiękowienia ich do potrzeb osób z dysfunkcją narządu wzroku oraz wyposażeniem w systemy wizyjne ułatwiające dostęp do informacji osobom niedowidzącym i z dysfunkcją narządu słuchu,
- zapewnienie optymalnej liczby miejsc parkingowych przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych,

- stosowanie ulg i zwolnień w opłatach za korzystanie z komunikacji miejskiej oraz miejsc parkingowych zlokalizowanych w Strefie Płatnego Parkowania przez osoby niepełnosprawne oraz ich opiekunów,
- prowadzenie nadzoru budowlanego w zakresie przestrzegania przepisów prawa budowlanego nakazującego uwzględnianie potrzeb osób niepełnosprawnych na etapie projektowania i budowy obiektów oraz realizację miejskich inwestycji zgodnie z ww. wymogiem, także w trakcie remontów i adaptacji budynków,
- przystosowywanie budynków mieszkalnych i indywidualnych mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz uwzględnienie potrzeb powyższej grupy osób w trakcie realizacji inwestycji mieszkaniowych,
- zwiększanie dostępności do usług transportowych poprzez prowadzenie indywidualnego przewozu dla osób niepełnosprawnych świadczonego przez specjalnie dostosowane pojazdy.

Tabela 13. Planowane zadania w ramach priorytetu 5, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Dostosowanie układu drogowego i przestrzeni miejskiej do potrzeb osób o różnych rodzajach niesprawności	- podjęte działania	Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej
2	Likwidację barier transportowych w komunikacji miejskiej	- liczba pojazdów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, - podjęte działania	Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej
3	Zapewnienie optymalnej liczby miejsc parkingowych przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych	- liczba miejsc parkingowych	Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej
4	Stosowanie ulg i zwolnień w opłatach za korzystanie z komunikacji miejskiej oraz miejsc parkingowych	- podjęte działania	Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej
5	Prowadzenie w zakresie przestrzegania przepisów prawa budowlanego nakazującego uwzględnianie potrzeb osób niepełnosprawnych na etapie projektowania i budowy obiektów oraz realizację miejskich inwestycji zgodnie z ww. wymogiem, także w trakcie remontów i adaptacji budynków	- podjęte działania	Wydział Administracji Budowlanej Urzędu Miasta, Wydział Inwestycji Urzędu Miasta
6	Przystosowywanie budynków mieszkalnych i indywidualnych mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz uwzględnienie potrzeb powyższej grupy osób w trakcie realizacji inwestycji	- podjęte działania	Bydgoskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego, Administracja Domów Miejskich "ADM"
7	Zwiększanie dostępności do usług transportowych poprzez prowadzenie indywidualnego przewozu dla osób niepełnosprawnych świadczonego przez specjalnie dostosowane pojazdy	- podjęte działania	Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta

4.6 Priorytet 6 – Wsparcie środowiskowe i pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, która ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Obszar ten obejmuje działania z zakresu pomocy społecznej kierowanej nie tylko do osób niepełnosprawnych.

Ze społecznego punktu widzenia, istotna jest realizacja zadań związanych z szeroko pojętą rehabilitacją rozpatrywaną w aspektach społecznych, której celem jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym osiągnięcie i utrzymanie optymalnego poziomu funkcjonowania.

Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny często znajdują się w trudnym położeniu materialnym, którego nie są w stanie zmienić wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Udzielona pomoc ma zapewnić zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych w taki sposób, aby osoba lub rodzina żyła w warunkach nieurągających godności człowieka. Zabezpieczenie społeczne ma zapewnić osobom z niepełnosprawnościami godne życie, wolne od ubóstwa oraz stałe polepszanie warunków życia – przez zapewnienie świadczeń kompensujących wyższe koszty funkcjonowania oraz świadczeń zastępujących (lub uzupełniających) dochód z pracy.

Kluczowe jest również udzielanie wsparcia finansowego i dofinansowań zakupu niezbędnego sprzętu i środków pomocniczych ułatwiających funkcjonowanie osobom z różnego rodzaju dysfunkcjami.

Powyższe zadanie osiągnięte zostanie poprzez:

- wsparcie finansowe udzielane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w formie indywidualnej pomocy osobom niepełnosprawnym w zakresie:
 - likwidacji barier technicznych, architektonicznych i w komunikowaniu się,
 - dofinansowania do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i leczniczych środków technicznych,
 - dofinansowania do pobytu na turnusie rehabilitacyjnym,
- realizację programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych skierowanych na wsparcie osób niepełnosprawnych,
- przyznawanie i wypłatę świadczeń rodzinnych i opiekuńczych oraz zasiłków,
- dofinansowanie funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz budżetu Miasta,
- świadczenie na rzecz osób niepełnosprawnych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych,
- tworzenie w Domach Pomocy Społecznej (DPS), Domach Dziennego Pobytu (DDP), Środowiskowych Domach Samopomocy (ŚDS) i Ośrodka Wsparcia dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intelaktualnie, niezbędnych warunków do pobytu i zamieszkania osób niepełnosprawnych oraz świadczenie w nich usług opiekuńczych i aktywizujących,

- zapewnienie całodobowej opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi, pozbawionymi częściowo lub całkowicie opieki ze strony rodziców, dostosowanej do ich indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności.

Tabela 14. Planowane zadania w ramach priorytetu 6, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Wsparcie finansowe udzielane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w formie indywidualnej pomocy	- liczba udzielonych dofinansowań, - liczba osób objętych pomocą	Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
2	Realizacja programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych skierowanych na wsparcie osób niepełnosprawnych	- podjęte działania	Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
3	Przyznawanie i wypłata świadczeń rodzinnych i opiekuńczych oraz zasiłków	- liczba wypłaconych świadczeń i zasiłków, - liczba osób objętych pomocą	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Świadczeń Rodzinnych Urzędu Miasta
4	Dofinansowanie funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej	- liczba miejsc parkingowych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
5	Świadczenie na rzecz osób niepełnosprawnych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych	- liczba udzielonych usług, - liczba osób objętych usługami	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
6	Tworzenie w DPS, DDP, ŚDS i Ośrodku Wsparcia dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intelaktualnie niezbędnych warunków do pobytu i zamieszkania osób niepełnosprawnych oraz świadczenie w nich usług opiekuńczych i aktywizujących	- liczba osób objętych pomocą	Zespół Domów Pomocy Społecznej i Ośrodków Wsparcia
7	Zapewnienie całodobowej opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi, pozbawionymi częściowo lub całkowicie opieki ze strony rodziców, dostosowanej do ich indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności	- liczba osób objętych opieką	Bydgoski Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych

4.7 Priorytet 7 – Aktywizacja zawodowa

Prawo osób z niepełnosprawnościami do pracy obejmuje w szczególności prawo do możliwości zarabiania na życie poprzez pracę swobodnie wybraną oraz w otwartym, włączającym i dostępnym środowisku pracy.

Praca jest jedną z podstawowych dróg do prowadzenia godnego i autonomicznego życia oraz pełnego włączenia w społeczeństwo i jednym z najważniejszych elementów integracji społecznej. Przyczynia się do samodzielności i poprawy sytuacji ekonomicznej osób niepełnosprawnych, a także zapobiega zjawisku izolacji.

W przypadku tej grupy osób wejście na rynek pracy i utrzymanie się na nim, wiąże się z dużymi trudnościami, ponieważ osoby niepełnosprawne są narażone w sposób szczególny na wykluczenie z rynku pracy. Niepełnosprawność ogranicza bowiem możliwości uzyskania zatrudnienia. Dlatego też głównym celem planowanych działań jest między innymi ograniczenie bezrobocia osób niepełnosprawnych oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczości także wśród tych osób.

Działania w ramach tego priorytetu ukierunkowane będą na:

- realizowanie Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego skierowanego do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w ramach którego uczestnicy biorą udział w zajęciach reintegracji społecznej i zawodowej,
- aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych poprzez zatrudnienie w Zakładzie Aktywności Zawodowej, będącym samorządowym zakładem budżetowym, prowadzącym działalność produkcyjno-usługową w zakresie poligrafii i introligatorni oraz profesjonalnego niszczenia dokumentów,
- udzielanie zwrotów ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów poniesionych przez pracodawcę na wyposażenie stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej,
- przyznawanie dotacji dla indywidualnych osób niepełnosprawnych, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
- promocję zatrudnienia i aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy poprzez umożliwienie im skorzystania z:
 - usług pośrednictwa pracy,
 - usług poradnictwa zawodowego,
 - usług rynku pracy,
 - instrumentów rynku pracy,
- promowanie aktywności osób niepełnosprawnych celem powrotu na rynek pracy.

Tabela 15. Planowane zadania w ramach priorytetu 7, wraz ze wskaźnikami oraz ich realizatorami

Nr	Zadanie	Wskaźniki	Realizator
1	Realizowanie Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego skierowanego do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	- liczba osób objętych IPZS	Centrum Integracji Społecznej im. Jacka Kuronia
2	Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych poprzez zatrudnienie w Zakładzie Aktywności Zawodowej	- liczba osób zatrudnionych	Zakład Aktywności Zawodowej
3	Udzielanie zwrotów kosztów poniesionych przez pracodawcę na wyposażenie stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej	- liczba dokonanych refundacji	Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
4	Przyznawanie dotacji dla osób niepełnosprawnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej	- liczba udzielonych dotacji	Dział Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
5	Promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy	- liczba osób, które uzyskały wsparcie w poszczególnych kategoriach, - podjęte działania	Powiatowy Urząd Pracy
6	Promocja aktywności osób niepełnosprawnych celem powrotu na rynek pracy	- podjęte działania	Powiatowy Urząd Pracy

5. Zakończenie

Opracowany Program jest dokumentem perspektywicznym, który wskazuje na działania mające na celu likwidację ograniczeń, z jakimi spotykają się na co dzień osoby niepełnosprawne i tym samym poprawę warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych mieszkańców Bydgoszczy.

W powyższym dokumencie wskazano instytucje i podmioty, które poprzez realizowane zadania będą przyczyniały się do pełnego włączenia osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne.

Przedstawiony program ma charakter otwartym z możliwością jego uzupełnienia o nowe zadania, ponieważ dotyczy planu działań, które realizowane będą w okresie czteroletnim. Przewiduje uwzględnianie różnorodnych potrzeb i możliwości ich zaspokajania, tak, aby elastycznie reagować na zmieniającą się rzeczywistość oraz zwiększać efektywność podejmowanych działań.

Do realizacji nakreślonego programu i osiągnięciu zakładanych celów, niezbędne jest zaangażowanie wielu jednostek organizacyjnych Miasta, a także innych podmiotów. Właśnie od tego zaangażowania zależeć będzie wykonanie poszczególnych zadań wyodrębnionych w celu strategicznym, jakim jest zapewnienie odpowiednich warunków życia społecznego i zawodowego osobom niepełnosprawnym. Ważnym czynnikiem wpływającym na jego wykonanie będzie wysokość środków finansowych, zarówno własnych jak i pozyskanych z innych źródeł, przeznaczonych na jego realizację, jak również sama aktywność osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunów i rodzin.

Po zakończeniu każdego roku Prezydent Miasta Bydgoszczy będzie przedstawiał Radzie Miasta informację o realizacji powyższego programu.